

Európska
komisia

SMERNICA O ENVIRONMENTÁLNEJ ZODPOVEDNOSTI

Čo je smernica o environmentálnej zodpovednosti?

Prírodné prostredie má veľký význam pre zdravie, šťastie a hospodársku činnosť ľudí. S cieľom ochrániť životné prostredie, aby ho mohli užívať a požívať súčasne aj budúce generácie, a zastaviť znižovanie biodiverzity, zabrániť zhoršovaniu kvality vody alebo znižovaniu zásob vody a chrániť pôdu, sa členské štáty Európskej únie zaviazali k tomu, že budú predchádzať škodám a v prípade výskytu škôd ich odstraňovať.

V roku 2004 bola preto prijatá smernica o environmentálnej zodpovednosti s cieľom vytvoriť spoločný rámec pre prevenciu a odstraňovanie environmentálnych škôd (napr. jednotné vymedzenie environmentálnych škôd, dôslednejší prístup k ich odstraňovaniu atď.). Smernica o environmentálnej zodpovednosti sa zakladá na zásade „znečisťovateľ platí“, podľa ktorej sú znečisťovatelia, ktorí škodu spôsobili, zodpovední za vykonanie potrebných preventívnych a nápravných opatrení a za uhradenie nákladov na tieto opatrenia. Všeobecnou zásadou je odstránenie škôd takým spôsobom, aby sa poškodené životné prostredie vrátilo do stavu, v akom by bolo, keby ku škode nedošlo. V smernici o environmentálnej zodpovednosti sa stanovuje rámec pre takéto posúdenie škôd a ich odstránenie.

Cieľom smernice o environmentálnej zodpovednosti je teda prostredníctvom zohľadnenia nákladov na odstránenie škôd zabezpečiť informovanosť a vytvárať stimuly pre ďalšie investície do preventívnych opatrení a lepších environmentálnych postupov. Všetci prevádzkovatelia vykonávajúci činnosť, ktorá predstavuje environmentálne riziká zahrnuté v smernici o environmentálnej zodpovednosti, sa vyzývajú, aby tieto riziká posúdili a prijali potrebné kroky na ich zníženie.

Ako funguje smernica o environmentálnej zodpovednosti?

Smernica o environmentálnej zodpovednosti sa začína uplatňovať v prípade výskytu pracovných činností, ktoré spôsobujú škodu alebo predstavujú bezprostrednú hrozbu ⁽¹⁾ vzniku takejto škody pre prírodné zdroje zahrnuté v smernici.

Ak vykonávate pracovnú činnosť (ziskovú alebo neziskovú) a táto činnosť:

- si vyžaduje povolenie IPKZ (integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania);
- si vyžaduje povolenie/licenciu na nakladanie s odpadmi;
- zahŕňa vypúšťanie do vôd;
- zahŕňa používanie alebo prepravu nebezpečných látok, ako sú chemické látky;
- súvisí s odberom vody;
- zahŕňa používanie, spracúvanie, vypúšťanie atď. nebezpečných látok alebo prípravkov, prípravkov na ochranu rastlín alebo biocídnych výrobkov;
- zahŕňa zámerné uvoľňovanie geneticky modifikovaných organizmov do životného prostredia;
- zahŕňa prepravu odpadov;
- zahŕňa nakladanie s ťažobným odpadom;
- zahŕňa zachytávanie a ukladanie oxidu uhličitého;

potom nesiete objektívnu zodpovednosť za škodu alebo bezprostrednú hrozbu vzniku takejto škody, ktorú vaša činnosť spôsobí na vode, pôde a chránených druhoch zvierat a rastlín a na ich prirodzených biotopoch. To znamená, že aj bez toho, aby sa určilo zavinenie alebo nedbalosť z vašej strany, budete musieť prijať preventívne a nápravné opatrenia a znášať s nimi spojené náklady.

Ak vaša pracovná činnosť nespadá do uvedeného zoznamu, predsa budete niesť zodpovednosť za zavinenie, ale len za škody spôsobené na

⁽¹⁾Bezprostredná hrozba vzniku škody znamená dostatočnú pravdepodobnosť, že v blízkej budúcnosti dôjde k environmentálnej škode. Pojmy „dostatočná pravdepodobnosť“ a „blízka budúcnosť“ sú špecifické pre jednotlivé prípady.

chránených druhoch a biotopoch. To znamená, že zodpovednosť budete niesť až po určení zavinenia alebo nedbalosti z vašej strany.

V smernici o environmentálnej zodpovednosti sa rozlišuje medzi týmito druhmi prírodných zdrojov, na ktorých môže byť spôsobená škoda alebo ktoré môžu byť bezprostredne ohrozené vznikom takejto škody:

Chránené druhy a prirodzené biotopy

Škoda alebo bezprostredná hrozba vzniku takejto škody, ktorá má značne negatívny vplyv na priaznivý stav ochrany chránených druhov alebo biotopov.

Chránené druhy alebo biotopy vymedzené v smernici o biotopoch a smernici o ochrane voľne žijúcich vtákov a v niektorých členských štátoch aj štátom chránené druhy a biotopy.

Vody

Škoda alebo bezprostredná hrozba vzniku takejto škody, ktorá má značne negatívny vplyv na ekologický, chemický a/alebo kvantitatívny stav a/alebo ekologický potenciál príslušných vôd.

Vody vymedzené v rámcovej smernici o vode, a to povrchové (vnútrozemské, brakické, pobrežné, výsošné) vody a podzemné vody.

Pôdy

Kontaminácia alebo bezprostredná hrozba vzniku takejto kontaminácie, ktorá predstavuje značné riziko pre zdravie ľudí ako dôsledok priameho alebo nepriameho zavedenia nebezpečných látok, prípravkov a/alebo organizmov či mikroorganizmov do zeme, na zem alebo pod zemský povrch.

Kedy sa uplatňuje smernica o environmentálnej zodpovednosti?

Smernica o environmentálnej zodpovednosti sa vzťahuje na také nehody, pri ktorých dôjde k závažnej škode na uvedených typoch vody, pôdy alebo chránených druhov a biotopov.

Právomoc určiť závažnosť škody majú príslušné orgány jednotlivých členských štátov. V smernici o environmentálnej zodpovednosti je však stanovených niekoľko základných usmernení. Napríklad v prípadoch, keď má škoda na životnom prostredí vplyv na zdravie ľudí, sa táto škoda považuje za závažnú. Na druhej strane, ak je škoda na životnom prostredí menšia, než bývajú zvyčajné prirodzené zmeny (napr. vo veľkosti populácie druhov), alebo ak sa prírodný zdroj dokáže v krátkom čase plne obnoviť, škoda sa nepovažuje za závažnú.

Každá fyzická alebo právnická osoba, ktorú postihla alebo môže postihnúť environmentálna škoda alebo ktorá má iný záujem, môže na akúkoľvek environmentálnu škodu (alebo bezprostrednú hrozbu vzniku takejto škody) upozorniť príslušný orgán, a to predložením relevantných informácií podporujúcich takéto poznatky, a má právo napadnúť rozhodnutie príslušného orgánu na súde alebo na inom nezávislom alebo nestrannom verejnom orgáne s cieľom zabezpečiť, aby konali v prospech verejného záujmu odstránenia environmentálnej škody. Medzi tieto osoby môžu patriť mimovládne organizácie na ochranu životného prostredia, miestni obyvatelia, ornitológovia, turisti, rekreační rybári, ľudia, ktorých zdravie ohrozujú kontaminanty alebo ktorí sú zodpovední za deti alebo staršie osoby, ktorých zdravie je v ohrození.

Typy nehôd, ktoré môžu spôsobiť škodu v týchto oblastiach:

Biotopy a druhy

- priame odstránenie alebo zničenie chránených biotopov alebo druhov;
- fyzické poškodenie, chemické znečistenie alebo závažné narušenie (vrátane hluku a vibrácií);
- mikrobiálne znečistenie chránených biotopov a druhov spôsobené napríklad nesprávnymi poľnohospodárskymi postupmi;
- vedomé zabíjanie chránených druhov (napríklad nezákonným lovom vtákov).

Vody

- odber vody, ktorý spôsobuje zmenu kvantitatívneho stavu vodného útvaru;
- vypúšťanie z priemyselných miest, kde sú skladované chemické látky, alebo z nákladného vozidla či cisternového vagóna, v ktorom sú takéto látky prepravované (napr. v dôsledku nehody);
- prehradzovanie povrchových vôd, ktoré spôsobuje závažné zmeny v ekologickom potenciáli vôd;
- úniky chemických látok, ropy alebo odpadu z podzemných alebo nadzemných skladov, zariadení, v ktorých sa s nimi pracuje, alebo z dopravných zariadení, ktoré majú za následok škody na podzemných a povrchových vodách (chemický stav).

Pôdy

- zlyhanie systému na čistenie dymových plynov spaľovne odpadov, ktorého následkom je znečistenie povrchovej pôdy v susedných obytných oblastiach ťažkými kovmi;
- náhodné uvoľnenie chemických látok zo skladov a oblastí, kde sa s nimi pracuje alebo kde sa vyrábajú, a prienik chemických látok do pôdy a podzemných vôd;
- zámerná, nepovolená likvidácia odpadu na zem alebo do zeme, ktorej dôsledkom je vytváranie plynov (nebezpečných chemických látok) a ich šírenie do susedných obytných objektov;
- vyradovanie zariadenia z prevádzky, dôsledkom čoho dôjde k náhodnému úniku nebezpečných látok do pôdy a podzemných vôd.

Kedy sa neuplatňuje smernica o environmentálnej zodpovednosti?

Bez ohľadu na vašu pracovnú činnosť ako prevádzkovateľ nenesiete zodpovednosť, ak je škoda spôsobená:

- v dôsledku ozbrojeného konfliktu, vojnového stavu, občianskej vojny alebo povstania;
- mimoriadnym prírodným javom (výnimočnej, neodvratnej a neodolateľnej povahy);
- činnosťami, ktorých hlavným účelom je slúžiť národnej obrane alebo medzinárodnej bezpečnosti, alebo činnosťami, ktorých účelom je ochrana pred živelnými pohromami; alebo
- neidentifikovateľnými činnosťami, napríklad v prípade rozptýleného znečistenia, pri ktorých nie je možné nájsť príčinnú súvislosť medzi činnosťou a škodou.

Smernica o environmentálnej zodpovednosti sa ďalej nevzťahuje na:

- emisie, udalosti alebo nehody (a zásadné činnosti), ktoré sa stali pred 30. aprílom 2007;
- škody, ak od emisie, udalosti alebo nehody, ktoré škodu spôsobili, uplynulo viac ako 30 rokov;
- ropné znečistenie na mori, prepravu nebezpečného tovaru, jadrové činnosti atď., ako to upravujú medzinárodné dohovory, a
- prípady, pri ktorých môže prevádzkovateľ dokázať, že škoda bola spôsobená treťou stranou a vznikla napriek tomu, že na mieste boli zavedené príslušné bezpečnostné opatrenia, alebo následkom nariadenia/pokynu vydaného verejným orgánom (oslobodenie od nákladov).

V závislosti od vnútroštátnych predpisov môžete ako prevádzkovateľ podať námietku aj v prípade, že:

- ste pri emisii alebo udalosti, ktorá spôsobila škodu, riadne dodržali povolenie a všetky jeho podmienky alebo
- na základe stavu vedecko-technických poznatkov v čase, keď došlo k úniku emisií do životného prostredia alebo keď bola činnosť vykonaná, sa nepredpokladalo, že by emisia alebo udalosť mohla spôsobiť škodu.

Čo robiť, keď dôjde ku škode alebo k bezprostrednej hrozbe vzniku takejto škody?

Na obrázku je uvedené, aké opatrenia musia rôzne subjekty vykonať, keď dôjde ku škode alebo k bezprostrednej hrozbe vzniku takejto škody, a keď sa potvrdilo, že sa uplatňuje smernica o environmentálnej zodpovednosti, pričom sa takisto uvádza možné poradenie vykonávania týchto opatrení.

V prípade environmentálnej škody alebo bezprostrednej hrozby vzniku takejto škody prevádzkovatelia musia:

- vykonať okamžité opatrenia na zabránenie vzniku alebo zhoršeniu škody;
- čo najskôr informovať príslušný orgán o nehode a vykonaných preventívnych opatreniach a
- odstrániť škodu v súlade s vlastným plánom nápravy a krokmi navrhnutými príslušným orgánom.

Príslušné orgány, ktoré v danom členskom štáte vykonávajú smernicu o environmentálnej zodpovednosti, musia po prijatí hlásenia o škode:

- určiť, či daná škoda spadá do rozsahu pôsobnosti smernice o environmentálnej zodpovednosti;
- určiť zodpovedného prevádzkovateľa alebo zodpovedných prevádzkovateľov a
- požiadať zodpovedného prevádzkovateľa alebo zodpovedných prevádzkovateľov, aby vykonali nevyhnutné okamžité a dlhodobé nápravné opatrenia.

Príslušné orgány môžu nápravné opatrenia vykonávať aj sami. V takom prípade musia úhradu nákladov na odstránenie a posúdenie, ako aj administratívnych a ďalších súvisiacich nákladov požadovať od prevádzkovateľa, ktorý škodu spôsobil.

Ako odstrániť škodu?

Odstránenie environmentálnej škody alebo bezprostrednej hrozby vzniku takejto škody na vode alebo chránených druhoch a prirodzených biotopoch môže mať tri podoby: primárna náprava na mieste, doplnková náprava alebo kompenzačná náprava.

Primárna náprava:

- okamžité opatrenia, ktoré majú zastaviť nehodu, minimalizovať škodu, zastaviť jej šírenie, zabrániť ďalším škodám a odstrániť škodu. Tieto opatrenia sa nazývajú aj núdzové (alebo okamžité) nápravné opatrenia (a väčšinou sa vykonávajú pred samotnou primárnou nápravou) a
- ďalšie strednodobé a dlhodobé nápravné opatrenia na mieste výskytu škody, ktoré majú vrátiť poškodené životné prostredie do pôvodného stavu, v akom by bolo, ak by ku škode alebo k bezprostrednej hrozbe výskytu takejto škody nedošlo („materiálna obnova“).

Doplnková náprava: Ak primárna náprava nie je dostatočná na vrátenie životného prostredia do stavu, v akom by bolo, ak by ku škode nedošlo (tzv. pôvodný stav), na poškodenom mieste možno vykonať ďalšie zlepšenia. Ak to nie je realizovateľné alebo je to príliš nákladné, možno takúto nápravu vykonať na inom mieste. Napríklad, ak by výsledkom primárnej nápravy poškodenej rybolovnej oblasti bolo obnovenie iba 50 % rybolovnej oblasti na poškodenom mieste, je možné vykonať doplnkovú nápravu na inom mieste, a zabezpečiť tak zvyšných 50 % nápravy, aby rybolovné zdroje boli po sčítaní oboch miest na úrovni 100 %.

Kompenzačná náprava: Ak si primárna náprava (a v prípade potreby doplnková náprava) vyžaduje určitý čas na nápravu škôd spôsobených prírodou, musí sa vykonať kompenzačná náprava, aby sa zohľadnili straty, ku ktorým v priebehu tohto času dôjde (dočasné straty).

V prípade škôd na zemi je podľa smernice o environmentálnej zodpovednosti minimálnou požiadavkou primárna náprava, ktorá sa musí vykonať tak, aby sa príslušné kontaminanty odstránili, kontrolovali, aby sa zabránilo ich šíreniu alebo aby sa znížilo ich množstvo tak, aby viac nepredstavovali závažné riziko negatívneho vplyvu na zdravie ľudí (nevyžaduje sa doplnková ani kompenzačná náprava).

Ďalšie informácie

Smernica o environmentálnej zodpovednosti – oficiálny text:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:143:0056:0075:en:PDF>

Webová stránka Európskej komisie o smernici o environmentálnej zodpovednosti:
<http://ec.europa.eu/environment/legal/liability/index.htm>

Príklady nápravných opatrení:

Primárna náprava:

- vyčistenie (núdzová alebo okamžitá náprava);
- vytvorenie bariér na zastavenie ďalšieho šírenia znečistenia (núdzová alebo okamžitá náprava);
- vyrovnanie, obnovenie tvaru poškodeného miesta a jeho opätovné osídlenie pôvodnými druhmi s cieľom urýchliť prirodzenú obnovu po narušení spôsobenom opatreniami súvisiacimi s primárnou nápravou;
- zavedenie druhov ako napríklad zložiek potravinového reťazca, ktoré podporujú ryby a voľne žijúce zvieratá, ako sú napríklad spoločensvá bezstavovcov nevyhnutné pre hmyzožravé ryby a voľne žijúce zvieratá a malé spoločensvá cicavcov nevyhnutné pre dravé a mäsožravé cicavce;
- obnovenie prístupu k rekreačným službám a obchodným činnostiam, ktoré boli predtým poskytované na poškodenom mieste;
- prirodzená obnova poškodených zdrojov by sa mohla považovať aj za súčasť primárnej obnovy.

Doplnková a kompenzačná náprava:

- obnova fungujúceho biotopu v oblastiach jeho historického rozsahu, ako napríklad obnovenie mokradí vo vysušenej poľnohospodárskej pôde;
- zvyšovanie úspešnej reprodukcie druhov, napríklad prostredníctvom ochrany vtáčích hniezd pred predátormi alebo rušením zo strany ľudí;
- zriaďovanie ďalších biotopov pre ryby prostredníctvom odstraňovania prekážok ich migrácie;
- zvyšovanie prirodzeného stavu biotopov prostredníctvom odstránenia invazívnych druhov;
- ochrana podzemných vôd pred budúcim znečistením;
- ochrana pred stratou biotopu, ktorá môže nastať v dôsledku rozvoja;
- zvyšovanie počtu alebo kvality rekreačných služieb dostupných v danej lokalite;
- vyčistenie „opustenej“ lokality, ktorá bola kontaminovaná prevádzkovateľom, ktorý už ukončil prevádzku.

Úrad pre publikácie

doi: 10.2779/25411

ISBN 978-92-79-29619-2

9 789279 296192